

Stanisław Maksimiec

Staże oficerów obcych armii w Wojsku Polskim w latach 1935-1939

Przegląd Historyczno-Wojskowy 12 (63)/3 (236), 215-223

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STAŻE OFICERÓW OBCYCH ARMII W WOJSKU POLSKIM W LATACH 1935–1939

Problematyka staży oficerów obcych armii w Wojsku Polskim II RP jest stosunkowo mało znana. Temat ten, poza wzmiankami w najnowszych publikacjach o siłach zbrojnych II RP (prof. dr hab. Lech Wyszczelski), nie doczekał się szerszego opracowania.

Armia II Rzeczypospolitej w latach trzydziestych była liczącą się siłą zbrojną w Europie. W 1937 r. jej stan osobowy na stopie pokojowej wynosił ok. 225 tys. żołnierzy¹. Była piątą pod względem liczebności armią w Europie, po ZSRR, Francji, Niemczech i Włoszech. Po zwycięstwie w wojnie z Rosją Radziecką w 1920 r. była uważana za silną, bitną, dobrze wyszkoloną i o wysokim morale. W związku z powyższym armie innych państw europejskich były zainteresowane stażami i praktykami swoich oficerów w Wojsku Polskim. Ich celem było zapoznanie się ze strukturą organizacyjną, metodami szkolenia oraz kształceniem korpusu oficerskiego. Mimo postępującego w drugiej połowie lat trzydziestych opóźnienia motoryzacyjnego i wyposażenia technicznego w stosunku do największych armii europejskich, cieszyła się w dalszym ciągu dobrą opinią. W latach 1935–1939 z roku na rok rosła liczba staży oficerów obcych armii w WP.

Staż i praktyki w WP odbywali przede wszystkim oficerowie sił zbrojnych państw, które nie odgrywały większej roli w kształtowaniu stosunków politycznych i wojskowych w Europie oraz słabszych od armii II RP. Wyjątkiem była Francja, związana z Polską sojuszem polityczno-militarnym, oraz Wielka Brytania, której oficerowie stanowili jednak mały odsetek wśród stażystów (7,35%). Niemcy hitlerowskie, z którymi do 1938 r. Polska utrzymywała poprawne stosunki, nie były zainteresowane kierowaniem oficerów Wehrmachtu na staże w siłach zbrojnych II RP. Odbywali oni jedynie 1–3-dniowe wizyty w wybranych ośrodkach i centrach szkolenia WP. Spośród sąsiadów Polski najwięcej oficerów pochodziło z Rumunii, która była krajem sojuszniczym, oraz z Łotwy. Stosunki polsko-czechosłowackie od 1935 r. były chłodne, co uwidoczniło się brakiem oficerów czechosłowackich wśród stażystów. Brak oficerów litewskich wynikał z braku stosunków dyplomatycznych między oboma krajami do 1938 r. Odbywanie staży przez oficerów radzieckich nie wchodziło w rachubę. Armia Czerwona, mimo podpisanego w 1932 r. układu o nieagresji między Polską a ZSRR, stanowiła główne zagrożenie dla II RP.

Prośby o odbycie staży oficerskich w WP zainteresowane armie przysyłały poprzez własne placówki dyplomatyczne w Polsce do szefa Sztabu Głównego WP. Zawierały proponowane bronie i służby jako miejsce stażu oraz terminy.

I wiceminister spraw wojskowych (w zastępstwie gen. bryg. Tadeusz Kasprzycki – zastępca I wiceministra) w październiku 1933 r. podpisał pismo regulujące zasady przyjmowania oficerów obcych armii na staże w siłach zbrojnych II RP. Wyznaczało ono następującą drogę postępowania:

- szef Sztabu Głównego (Oddział II) po otrzymaniu prośby o zezwolenie odbycia staży przez oficera obcego w Polsce zgłaszał ją I wiceministrowi (przez Biuro Ogólno-

¹ L. Wyszczelski, *W obliczu wojny. Wojsko Polskie 1935–1939*, Warszawa 2008, s. 255, 266, 274, 283, 296, 307, 314, 325, 329.

-Organizacyjne) celem uzyskania zgody, zawiadamiając jednocześnie zainteresowane departamenty (równorzędnych);

- na tej podstawie szefowie departamentów (równorzędni) przedstawiali I wiceministrowi przez Biuro Ogólno-Organizacyjne swoje propozycje, co do wyrażenia zgody (względnie zastrzeżenia) wraz z ogólnym programem pobytu oficera obcej armii;
- szef Biura Ogólno-Organizacyjnego po uzgodnieniu z zainteresowanymi szefami departamentów (równorzędnymi) i po uzyskaniu aprobaty na staż i program pobytu od I wiceministra, zawiadamiał Oddział II Sztabu Głównego;
- szef Sztabu Głównego (Oddział II) przesyłał zgodę na staż i program pobytu zainteresowanej placówce dyplomatycznej, a po przyjęciu przez nią zatwierdzonego programu i wyznaczeniu oficera, zawiadamiał o tym szefa Biura Ogólno-Organizacyjnego;
- na tej podstawie z polecenia I wiceministra, szef Biura Ogólno-Organizacyjnego zawiadamiał zainteresowanych: dowódców okręgów korpusów, szefów departamentów (równorzędnych) i jednostki, w których staż miał się odbywać, o zezwoleniu I wiceministra i programie pobytu oficera obcej armii².

Szefowie departamentów (równorzędni) przy proponowaniu garnizonów lub jednostek, w których miał się odbywać staż, brali pod uwagę:

- cel stażu;
- kolejność stażów w różnych jednostkach wyrażana w zgłoszeniu nadesłanym przez szefa Sztabu Głównego (Oddział II);
- wartość proponowanych oddziałów pod względem dowodzenia i wyszkolenia;
- zakwaterowanie i zewnętrzne warunki garnizonu proponowanych oddziałów³.

Pismo zostało skierowane do: szefa Sztabu Głównego (Oddział II i III), szefa Gabinetu Ministra, dowódców okręgów korpusów, dowódcy Korpusu Ochrony Pogranicza, szefów departamentów: Piechoty, Kawalerii, Artylerii, Aeronauki, Uzbrojenia, Technicznego, Zdrowia, Intendentury, dowódcy Broni Pancernych, dowódcy Żandarmerii, szefa Łączności, szefa Saperów, dyrektora Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

Ministerstwo Spraw Wojskowych wydało instrukcję regulującą zasady odbywania staży (praktyk), opracowywania planów i programów staży oraz postępowania ze stażystami.

Oficerowie z armii cudzoziemskich otrzymywali w zależności od celu stażu przydziały do sztabów, linii, służb lub szkolnictwa.

Poszczególni dowódcy jednostek, komendanci szkół i szefowie instytucji, w których oficerowie mieli odbywać część lub całość praktyki lub stażu, opracowywali dla nich na podstawie powyższej instrukcji szczegółowe programy stażów. Odpowiednio do pory roku i toku zajęć uwzględniały one:

- dla oficerów odbywających staże w sztabach:
  - a) zapoznanie z tokiem i metodą pracy sztabów w zakresie szkolenia i dowodzenia,
  - b) zapoznanie z wpływem danego szczebla dowództwa na wyszkolenie podległych oddziałów oraz przekazanie sposobów i form dokonywania przeglądów i inspekcji,

² Centralne Archiwum Wojskowe (dalej – CAW), Departament Dowodzenia Ogólnego MSWojsk., I.300.22.139, Staże oficerów armii obcych w Polsce, L.3705/4, z 30 X 1933 r., k. 45–46.

³ *Ibidem*, k. 49.

- c) zapoznanie z podległymi oddziałami w towarzystwie dowódcy, zastępcy, względnie szefa sztabu;
  - dla oficerów odbywających staże w linii i w służbach:
    - a) zaznajomienie z regulaminami danej broni, względnie służby,
    - b) zapoznanie z zasadami pracy szkoleniowej danej broni (programy zajęć, metody szkolenia itd. – w artylerii, o ile to możliwe udział w szkole ognia),
    - c) zapoznanie ze szkoleniem bojowym, przez zapewnienie udziału w ćwiczeniach polowych, a po opanowaniu nowych regulaminów dowodzenia oddziałem w czasie ćwiczeń dublowanie stanowiska dowódcy, które zajmował oficer polski,
    - d) zapoznanie ze szkoleniem strzeleckim, jego metodą i zakresem,
    - e) zapoznanie się również z innymi działami szkolenia, np.:
      - służba wewnętrzna, ze specjalnym podkreśleniem dyscypliny i zaufania, jakie cechuje szeregowych w stosunku do oficera jako dowódcy;
      - wyszkolenie formalne;
      - wyszkolenie w walce bagnietem i granatem;
      - wychowanie fizyczne;
      - praca kulturalno-oświatowa,
    - f) udział w zajęciach kadry takich, jak w niektórych ćwiczeniach aplikacyjnych, wykładach, zawodach itd., po szczegółowym przemyśleniu, czy nie ujawnią one prac mobilizacyjnych, osłonowych, organizacji wojennej lub tendencji rozwoju armii polskiej,
    - g) zapoznanie ze sprzętem, stanowiącym uzbrojenie danej jednostki, z wyjątkiem objętych tajemnicą wojskową,
    - h) udostępnienie studiowania obowiązujących regulaminów i instrukcji nie zawierających cech tajemnic wojskowych;
  - dla oficerów odbywających staże w szkołach:
    - a) zapoznanie z ogólnym tokiem pracy w szkole (na kursie) oraz ogólnie z programem nauczania i metodami szkolenia⁴;
- Nie wolno było ujawniać przed oficerami armii cudzoziemskich:
- organizacji i wyposażenia wojennego;
  - prac mobilizacyjnych;
  - prac operacyjnych i osłonowych (oficerowie stażyści nie mogą brać udziału w ćwiczeniach aplikacyjno-terenowych organizowanych na terenach przygotowanych do działań wojennych);
  - akcji informacyjnej w jednostkach (wypadków agitacji przeciwpaństwowej itp.);
  - ćwiczeń doświadczalnych i zagadnień będących w studiach, a w szczególności nie mówić o ich przebiegu i rezultatach;
  - sprzętu tajnego, a w szczególności prób doświadczalnych z nowym sprzętem i wynalazków;
  - zastrzeżonych metod szkolenia;
  - spraw personalnych oficerów;

⁴ *Ibidem*, k. 59.

- regulaminów i instrukcji zastrzeżonych „Tylko do użytku służbowego” lub „Tajnych”⁵.

Każdy oficer armii obcej przydzielony na staż do jednostki wojskowej względnie instytucji przedstawiał się wszystkim hierarchicznym przełożonym do dowódcy okręgu korpusu łącznie. Inspektorowi armii był przedstawiony przy najbliższej sposobności. W tym celu dowódcy okręgu korpusu (względnie inni dowódcy i szefowie) delegowali każdorazowo oficera, który towarzyszył stażystę od chwili jego przybycia, aż do zameldowania się w wyznaczonej mu jednostce (instytucji).

W jednostce wojskowej dowódca (szef) wyznaczał oficerowi stażystę jednego oficera, jako opiekuna, którego obowiązkiem było czuwanie nad stażystą przez cały czas jego pobytu w oddziale (instytucji), wprowadzenie go w tok życia wojskowego, organizowanie kontaktów towarzyskich oraz czuwanie, by niepowołaną drogą nie przedostały się do stażysty informacje z dziedzin zastrzeżonych.

Wszyscy przełożeni byli zobligowani do interesowania się służbą oficerów stażystów i w czasie swych inspekcji powinni sprawdzać ich warunki pracy i życia w garnizonie.

Starano się otoczyć ich troskliwą opieką towarzyską, ułatwiać wejście w życie towarzyskie miejscowego społeczeństwa, separując ich jednak od wpływów i zetknięcia z grupami i jednostkami społecznymi, których lojalność państwowa nie była pewna. Wskazane było zaraz po meldunku służbowym u dowódcy zaprosić stażystę na wspólny obiad czy kolację do kasyna, aby dokonać ogólnej prezentacji. Przy tej okazji dowódca oddziału wygłaszał krótkie przemówienie powitalne zakończone toastem na cześć głowy państwa i armii kraju reprezentowanego przez stażystę.

Ordynansów i luzaków dla oficerów armii cudzoziemskich przydziałała jednostka (w ścisłym porozumieniu z Samodzielnym Referatem Intendentury DOK), w której odbywali staże, jak również przygotowywała dla nich mieszkania służbowe, o ile chcieli z niego skorzystać. Konie dla stażystów przydziałała także zainteresowana jednostka.

Przed przybyciem oficerów armii cudzoziemskich na staże do jednostek, względnie instytucji dowódcy (komendanci, szefowie) przeprowadzali ze wszystkimi podległymi oficerami specjalne odprawy na temat stosunku do stażysty oraz zachowania tajemnicy służbowej.

Na odprawach tych zwracali w szczególności uwagę na to, aby:

- stosunek do stażystów był przychylny i życzliwy, lecz nie narzucający się i z zachowaniem właściwej dyskrecji;
- wszyscy oficerowie wstrzymywali się od krytyki stosunków służbowych: rozkazów, organizacji, przełożonych i stosunków w wojsku;
- postępować tak, żeby oficerowie zagraniczni odnieśli jak najlepsze wrażenie dyscypliny, zwartości i siły moralnej WP;
- zaniechać bezwarunkowo w obecności stażysty tajnych rozmów służbowych, niezależnie od jego deklaracji na temat znajomości języka polskiego;
- nie narzucać się ze szczegółowymi wiadomościami – na stawiane pytania należy udzielać krótkich rzeczowych odpowiedzi⁶.

⁵ *Ibidem*, k. 61.

⁶ *Ibidem*, k. 62.

Dowódcy (komendanci, szefowie) przyjmujący oficerów armii cudzoziemskich na staż zostali zobowiązani do porozumiewania się niezwłocznie z właściwymi kierownikami Samodzielnego Referatu Intendentury właściwego DOK.

Instrukcję regulującą zasady odbywania staży (praktyk) przekazywało DOK – po otrzymaniu planu ogólnego stażu – do wiadomości jako ściśle tajną każdorazowo temu dowódcy (komendantowi, szefowi), do którego został przydzielony na staż oficer zagraniczny – w celu jej ścisłego przestrzegania i wydania odpowiednich rozkazów. W przypadkach wątpliwych należało zasięgać informacji w Oddziale II Sztabu Głównego.

Po zakończeniu stażu obowiązkiem każdego z bezpośrednich dowódców (komendantów, szefów) było przesłanie do Oddziału II Sztabu Głównego, drogą służbową, sprawozdania z uwagami i spostrzeżeniami z pobytu oficera armii cudzoziemskiej w danej jednostce względnie instytucji.

W 1935 r. w Wojsku Polskim odbyło staże 17 oficerów obcych armii: z Czechosłowacji – 5, Francji – 2, Rumunii – 2, Węgier – 3, Estonii – 2, Łotwy – 1, Wielkiej Brytanii – 1, Japonii – 1. W 1936 r. – 19 oficerów: z Bułgarii – 5, Estonii i Finlandii po 1, Francji – 2, Japonii – 2, Łotwy – 1, Norwegii – 1, Rumunii – 2, Szwecji – 3 i Węgier – 1. W 1937 r. – 33 oficerów: z Estonii – 2, Finlandii – 4, Francji – 5, Łotwy – 10, Rumunii – 5, Wielkiej Brytanii – 2. W 1938 r. – 45 oficerów: z Bułgarii – 15, Estonii – 2, Finlandii – 1, Francji – 3, Jugosławii – 3, Łotwy – 4, Rumunii – 11, Szwecji – 3, Węgier – 2, Wielkiej Brytanii – 1.

W 1939 r. – 33 oficerów: z Bułgarii – 17, Łotwy – 1, Rumunii – 11, Szwecji – 3, Wielkiej Brytanii – 1.

Staż (zwiedzanie) oficerów armii obcych w Polsce w latach 1935–1939⁷

Lp.	Kraj	Liczba	Miejsce stażu	Czas
1935				
1.	Rumunia	1	48 pp, 49 pp	15 XII 1934–14 XII 1935
2.	Estonia	1	CWKaw. (na kursie instruktorskim jazdy konnej)	13 I 1935 (10 miesięcy)
3.	Łotwa	1	CWKaw. (na kursie dowódców szwadronów)	kwiecień 1935 (4,5 miesiąca)
4.	Rumunia	1	Intendentura	kwiecień 1935 (46 dni)
5.	Japonia	1	Zwiedzanie 1 plot. Dęblin	1 dzień
6.	Jugosławia	1	Zwiedzanie: 1 pszwol., 1 pcz, CWPiech., Instytut Aero-Dynamiczny	26 III 1935, 2–3 dni
7.	Węgry	2	CWŁącz.	5–15 VI 1935 (10 dni)
8.	Francja	2	Zwiedzanie – CWKaw., 1 pszwol.	7–8 VI 1935

⁷ CAW, Departament Dowodzenia Ogólnego MSWojsk., I.300.22.139, Załącznik do instrukcji o odbywaniu stażów oficerów armii cudzoziemskich w Polsce.

PRZYCZYNKI I LISTY

9.	Wielka Brytania	1	Zwiedzanie (brak danych)	2 dni
10.	Łotwa	1	Zwiedzanie – 1 pszwol	2 dni
11.	Czechosłowacja	3	3 Sam. BK, 6 bcz i sam. panc., Centrum Czoł. i Sam. Panc., 21 pp	2 miesiące
12.	Francja	2	CWŁącz., 14 pał, 29 DP	2 miesiące
13.	Wielka Brytania	1	15 puł.	2 miesiące
14.	Estonia	1	CWKaw., 14 puł, 17 puł	6 miesięcy
15.	Japonia	1	6 plot. Lwów	1 miesiąc
16.	Czechosłowacja	2	Garnizon Lublin	13 dni
17.	Węgry	1	Garnizon Kraków	2 miesiące
18.	Japonia	11	Zwiedzanie: 5 – CWPiech., 6 – CWBrPanc.	1 dzień
19.	Japonia	13	Zwiedzanie: 10 – CWPiech., 2 – Szkoła Gazowa, 1 – Departament Zdrowia	1 dzień
1936				
1.	Rumunia	2	1–19 pp, 28 DP 1 – WŁącz., 5 baon teleg.	6 miesięcy
2.	Francja	1	CWBPanc.	1 miesiąc
3.	Szwecja	1	CWPiech.	10 dni
4.	Węgry	1	Lotnictwo	20 dni
5.	Szwecja	1	Główny Wojskowy Instytut Meteorologiczny	tydzień
6.	Norwegia	1	1 i 3 plot.	2 tygodnie
7.	Japonia	1	CWPiech., 58 pp	2,5 miesiąca
8.	Szwecja	1	CWKaw.	11 miesięcy
9.	Łotwa	1	3 plot. CWOLot., Departament Techniczny	1,5 miesiąca
10.	Francja	1	Sztab 11 DP	15 dni
11.	Japonia	1	CWPiech.	2 dni
12.	Jugosławia	1	1 plot.	1 dzień
13.	Finlandia	1	3 plot., CWOLot.	2 miesiące
14.	Japonia	1	Broń Panc.	2 miesiące
15.	Estonia	1	23 DP	2 tygodnie
16.	Bułgaria	1	Zwiedzanie: CWPiech., 1 plot. Dęblin	4 dni
17.	Bułgaria	5	3 – 1 i 2 plot.; 2 – CZZiB	1 miesiąc

PRZYCZYNKI I LISTY

1937				
1.	Estonia	3	Zwiedzanie: zakłady przemysłu zbrojeniowego, fabryka kabli i walcownia metali, zakład akumulatorów, Państwowe Zakłady Tele i Radiotechniczne, Urząd Telekomunikacji, WŁącz., 2 baon radio w Beniaminowie	1-2 dni
2.	Estonia	1	8 grupa art., Wołyńska BK, WŁącz., CWPiech., Wyższa Szkoła Wojenna	po 2 tygodnie
3.	Finlandia	2	CWBPanc., 2 baon panc.	po 1 tygodniu
4.	Francja	2	Sztab Suwalskiej BK, 1 puł	1 miesiąc
5.	Łotwa	5	7 pac, 15 pał, 14 puł, 9 pp, WSWoj., Główna Składnica Materiałów Intendenckich, instytucje taborowe	od 1 tygodnia do 1 miesiąca
6.	Japonia	7	Zwiedzanie: CWPiech., PW, zakłady i instytucje służby sanitarnej, 1 plot.	po 1 dniu
7.	Rumunia	5	27 pp, 3 puł, 3 pac, WSWoj., WŁącz., CWPiech., CWBPanc., 1 dywizjon poc. panc., 6 bpanc., 5 pał, 11 pał, CWArt., CWKaw.	od 1 tygodnia do 3 miesięcy
8.	Łotwa	4	WŁącz., CWPiech., 7 batalion telegraficzny, CWBPanc., 1 dywizjon pociągów pancernych, 1 i 3 bpanc., CWLot. nr 1 i nr 2, 2 plot., 10 puł	od 1 dnia do 2 tygodni
9.	Turcja	1	Zwiedzanie: Centrum Wyszkolenia i Badań Lotniczych, 1 pszwol	1 dzień
10.	Wielka Brytania	1	40 pp, 57 pp	po 3 tygodnie
11.	Finlandia	2	CWBPanc., 3 bpanc.	po 1 tygodniu
12.	Rumunia	5	27 pp, 7 DP, 1 puł, CWPiech., 5 puł, WŁącz.	od 1 tygodnia do 6 miesięcy
13.	Szwecja	1	Zwiedzanie: CWBPanc., 1 dywizjon pociągów pancernych, 3 bpanc., 1 bpanc.	od 1 dnia do 1 tygodnia
14.	Estonia	2	Zwiedzanie: Państwowe Zakłady Tele i Radiotechniczne	2 dni
15.	Szwecja	1	Zwiedzanie: CWŁącz., 7 batalion telegraficzny	po 5 dni
16.	Łotwa	1	7 bpanc.	2 tygodnie
17.	Francja	2	Wielkopolska BK, 4 DP	po 1 miesiącu
18.	Wielka Brytania	1	40 pp, 57 pp	po 3 tygodnie
19.	Stany Zjednoczone Ameryki	1	Zwiedzanie: CWKaw.	1 dzień
20.	Estonia	1	Wołyńska BK	3 tygodnie
21.	Francja	1	Suwalska BK, 1 puł	2 i 3 tygodnie

PRZYCZYNKI I LISTY

1938				
1.	Rumunia	11	27 pp, 1 puł, 3 pac, WSWoj, CWBPanc., 1 dywizjon pociągów pancernych, 6 bpanc., CWŁącz., 11 pał, 49 pp, CWPiech., 11 DP, 14 DP, 5 pac, 5 DP, CWArt., CWSap., 1 bsap., pamot., 1 bpanc., 2 bs, CWLot. nr 1, SPRLot., 1 plot.	od 1 miesiąca do 3 miesięcy
2.	Węgry	2	14 puł, 7 puł, 4 pp Leg.	po 1 miesiącu
3.	Bułgaria	15	4 plot., Szkoła Pilotażu (przeszkolenie na samolotach P-23)	1 miesiąc
4.	Stany Zjednoczone Ameryki	1	Zwiedzanie: CWLot. nr 2	1 dzień
5.	Wielka Brytania	1	18 puł, 40 pp, 1 dak, 1 pam	po 1 tygodniu
6.	Łotwa	4	1 – WSWoj. kurs 1 rok, 1 – Wyższa Szkoła Intendentury – 1 rok, szkoła ognia art. OC Czerwony Bór i Biedrusko, CWSap., baon sap. 20 DP	pozostali od 2 do 3 tygodni
7.	Estonia	2	1 – WSWoj. kurs 1 rok, 1 – CWPiech. – 1 tydzień	brak danych
8.	Niemcy	5	Zwiedzanie: CWPiech., SPPiech., CWBPanc., CWKaw.	po 1 dniu
9.	Jugosławia	3	1 baon balonowy, Wytwórnia Balonów i Spadochronów, 3 pspodch. 22 DPG	od 1 tygodnia do 1 miesiąca
10.	Szwecja	3	CWPiech., 14 DP	od 1 do 3 tygodni
11.	Finlandia	1	Jednostki sanitarne (2 dni), pociągi pancerne (2 tyg.)	od 2 dni do 2 tygodni
12.	Francja	3	3 baon panc. (OC Leśna), CWSap., WSWoj., 4 puł, 14 pał, 58 pp, 3 pał	od 1 tygodnia do 1 miesiąca
1939				
1.	Wielka Brytania	1	1 puł	2 tygodnie
2.	Bułgaria	17	2 – 1 plot. – 3 tygodnie, 15 – SPRLot. – 1 miesiąc	brak danych
3.	Łotwa	1	WSWoj. – 3 miesiące, 36 pp – 3 miesiące	brak danych
4.	Niemcy	1	Zwiedzanie: SPLot.	3 dni
5.	Rumunia	11	1 – 40 pp (6 miesięcy), 1 – 2 pspodch. (6 miesięcy), 1 – 15 puł (3 miesiące), 1 – 1 pamot. (2 miesiące), 1 – 6 bpanc. (miesiąc), 1 – 12 pp (2 miesiące), 14 DP (3 miesiące), 1 – 5 DP (6 miesięcy), 1 – WSWoj. (3 miesiące), 1 – 12 DP (3 miesiące), 1 – CWBPanc. (1 miesiąc, a 3 miesiące – 2 bs)	styczeń–czerwiec 1939

6.	Szwecja	3	CWPiech., CWKaw., Centrum Wysz. i Służby Weterynaryjnej, Zapas Młodych Koni	3 tygodnie
7.	Węgry	14	Zwiedzanie: 1 dak, CWPiech.	po 1 dniu

Stanisław Maksimiec

WPŁYW GEOGRAFICZNO-FIZYCZNYCH WŁAŚCIWOŚCI NADMORSKIEGO KIERUNKU OPERACYJNEGO NA KONCEPCJĘ DZIAŁANIA FRONTU POLSKIEGO

Powierzenie Frontowi Polskiemu przez Naczelnego Dowódcę Zjednoczonych Sił Zbrojnych UW (a faktycznie przez Sztab Generalny SZ ZSRR) zadania operacyjnego na nadmorskim kierunku operacyjnym było ważnym wydarzeniem dla Wojska Polskiego i państwa. Kierunek ten miał bowiem wyraźną specyfikę, która wymagała precyzyjnego uwzględnienia w organizacji, wyposażeniu i wyszkoleniu wojsk.

Otrzymane zadanie, po gruntownej analizie, uruchomiło lawinę różnego rodzaju działań: studyjnych, doświadczalnych, planistycznych, organizacyjnych, szkoleniowych i materiałowo-technicznych. Ich celem było właściwe przygotowanie dowództw i wojsk FP do realizacji zadania operacyjnego. Prace te, zainicjowane w Sztapie Generalnym WP wiosną 1960 r. (Zarząd I Operacyjny), stopniowo były przekazywane do wielu instytucji centralnych MON, dowództw okręgów wojskowych, rodzajów sił zbrojnych i organów administracji rządowej (Rada Ministrów PRL, Komitet Planowania przy RM), wybrane ministerstwa i urzędy centralne. Przewidywano w nich dwa etapy działania: analizę otrzymanych materiałów oraz przygotowanie i przedstawienie Sztabowi Generalnemu WP propozycji działań i rozwiązań, a po ich akceptacji – podjęcie konkretnych prac przygotowawczych. Miały one obejmować zarówno czas pokoju (przygotowanie działań), jak i czas wojny (zabezpieczenie i zasilanie walczących wojsk).

Działalność ta była objęta wysokimi rygorami w zakresie zachowania tajemnicy i maskowania operacyjnego w organach kierowniczych, wojskowych i cywilnych, a także w gospodarce narodowej. Nad realizacją i przestrzeganiem ustalonych procedur czuwały siły i środki rozbudowanych służb specjalnych – wojskowych i cywilnych (państwowych).